

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 10, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 338.24

*О. О. Бондаренко,
к. т. н., доцент, професор кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київського національного університету технологій та дизайну
В. А. Сухецький,
магістр кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київського національного університету технологій та дизайну*

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

*О. О. Bondarenko,
Cand.Tech.Sci., Assistant professor,
Professor of the Department of Finance and the Financial and Economic Security
Kyiv National University of Technologies and Design
V. A. Sukhetskiy,
Master of the Department of Finance and the Financial and Economic Security
Kyiv National University of Technologies and Design*

FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISE: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

Досліджено та узагальнено теоретичні засади у сфері фінансово-економічної безпеки. Проведено аналіз існуючих точок зору щодо трактування змісту поняття «фінансово-економічна безпека». Здійснено контент-аналіз поняття «фінансово-економічна безпека» та обґрунтовано необхідність системного підходу до формування системи фінансово-економічної безпеки підприємства.

It is studied and generalized theoretical principles in finance and economic security area. It is analysed existent points of view regarding the interpretation meaning of the term "financial and economic security." It is done content-analysis of the concept of "financial and economic security" and it is justified the necessity of a systematic approach to the formation of a system of financial and economic security.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова безпека, фінансово-економічна безпека, системний підхід.

Keywords: economic security, financial security, financial and economic security, system approach.

Постановка проблеми. Динамічний розвиток суспільного життя обумовлює перманентні зміни економічних процесів, які частіше за все відбуваються в умовах зростання невизначеності. Глобалізація економіки, міжнародна інтеграція, посилення конкуренції в усіх сферах діяльності людини, зміни як у зовнішньому, так і у внутрішньому середовищі породжують низку небезпек, що можуть впливати на стан соціально-економічного розвитку країни в цілому та окремих суб'єктів господарювання зокрема.

Існуючі загрози можуть впливати на рівень ефективності виробництва, його конкурентоздатність та конкурентоздатність продукції, раціональне використання усіх видів ресурсів, забезпечення високого рівня рентабельності, платоспроможності та фінансової стійкості. Однією з умов, що забезпечують успішне функціонування та розвиток як суб'єктів господарювання, так і економіки взагалі, є фінансово-економічна безпека на різних рівнях управління.

Постійні зміни зовнішнього та внутрішнього середовища, поява нових чинників, які формують основи фінансово-економічної безпеки, необхідність удосконалених методичних підходів до оцінки рівня фінансово-економічної безпеки в умовах невизначеності, застосування нових методів та алгоритмів забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств, створення систем управління нею потребують подальшого дослідження та привертють увагу як науковців так і практиків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні засади фінансово-економічної безпеки досліджували багато вчених. Свій науковий доробок у розвиток теорії фінансово-економічної безпеки, організації системи управління фінансово-економічною безпекою, методів та засобів взаємодії з іншими складовими безпеки внесли такі вчені: Л. Абалкін, О.Барановський, І.Бланк, Л. Біркен, І. Бінько, М.Білик, Т. Васильців, Е. Гудвін, В. Гець, О.Грунін, К. Девіс, А. Козаченко, Т. Лоурі, А. Ляшенко, Б. Мізюк, В. Мунтіян, О.Новикова, В.Пономарьов, В. Сенчагов, В. Шликів, Й. Шумпетер, Л.Шемаєва, А. Шаваєв та багато інших.

Постановка завдання. Попри ґрунтовні та багатогаспектні дослідження у сфері фінансово-економічної безпеки дотепер не існує єдності наукових поглядів щодо термінології та механізму управління фінансово-економічною безпекою, що й обумовило необхідність теоретичного та практичного аспектів досліджень даної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління підприємством в сучасних умовах, коли набирають інтенсивності рейдерські захоплення та поглинання, корпоративні конфлікти, конкурентна боротьба, фіктивне підприємництво та інші правопорушення у сфері підприємницької діяльності, вимагає формування в системі менеджменту такої складової, яка зможе адекватно реагувати на виклики зовнішнього середовища та протидіяти загрозам нормальному функціонуванню підприємства. Саме така ситуація є передумовою створення системи фінансово-економічної безпеки підприємства.

Дослідження наукових результатів багатьох вчених показують, що поняття фінансово-економічної безпеки немає однозначного тлумачення. У більшості наукових досліджень фінансова та економічна безпека підприємства розмежовуються. При дослідженні сутності економічної безпеки застосовують декілька підходів та розглядають їх на різних рівнях: на національному, регіональному та галузевому рівнях, на рівні підприємств.

Перший підхід визначає економічну безпеку як складову національної безпеки; другий – як стан економіки; третій – як сполучення або сукупність умов і факторів, що забезпечують певний необхідний рівень економічного розвитку країни; четвертий – як якісний стан сукупності основних факторів суспільного виробництва в сполученні зі здатністю держави забезпечити їх ефективне захищене використання в національних інтересах і здійснювати економічну стратегію,

адекватну викликам його мінливого економічного простору, з метою досягнення стабільного, стійкого розвитку та самовдосконалення всього суспільства [1, с.123]. Крім зазначених підходів до трактування змісту поняття економічної безпеки, на думку вчених, варто застосовувати й багатокритеріальні виміри [1-9].

Щодо фінансової безпеки, то більшістю дослідників її сутність визначається як складова економічної безпеки на усіх рівнях, в тому числі і на рівні підприємства. Як відомо, між економічною і фінансовою діяльністю господарюючих суб'єктів, існує тісний взаємозв'язок: деякі категорії, з одного боку, є економічними за своєю суттю, а з іншого – фінансовими. Так прибуток є прямим результатом економічної діяльності підприємства, і водночас – він є фінансовим результатом, фінансовим ресурсом підприємства, який підприємство може свідомо витратити на свій розвиток, на розвиток та мотивацію персоналу, на створення комфортних умов для праці та відпочинку, на розширення бізнесу та його диверсифікацію. Тому, до наукового обігу ввійшло поняття фінансово-економічної безпеки підприємства, що очевидно підкреслює взаємозалежність економічної та фінансової діяльності підприємства та визначальну роль фінансів у економічній сфері будь-якого суб'єкта господарювання.

Але, як зазначають автори, поняття «фінансово-економічної безпеки» є складним і потребує комплексного, системного підходу до розуміння своєї сутності та створення системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства [2, с.43].

Існує багато наукових поглядів на сутність поняття «фінансово-економічна безпека», але його варто досліджувати з метою формування оптимальної системи та механізму управління фінансово-економічною безпекою.

Під фінансово-економічною безпекою підприємства необхідно розуміти захищеність потенціалу підприємства у різних сферах діяльності від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення [3, с.5]. Ці ж автори пишуть, що фінансово-економічна безпека – це стан і здатність фінансово-економічної системи протистояти небезпеці руйнування її організації і статусу, а також перешкодам у досягненні цілей розвитку [3, с.6].

Столбов В.Ф. та Шаповал Г.М. вважають, що під фінансово-економічною безпекою підприємства слід розуміти стан захищеності його ресурсів та інтелектуального потенціалу від наявних та потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього середовища його функціонування, який характеризується високими фінансовими показниками діяльності та перспективою економічного розвитку в майбутньому [4, с.104].

На думку Івашенко О.В. та Четверікова П.М. [5], до якої приєднуємося і ми, поняття фінансово-економічної безпеки досить точно визначено Варналієм З.С.: фінансово-економічна безпека – це результат комплексу складових, орієнтованих на усунення фінансово-економічних загроз функціонування та розвитку підприємства і забезпечення його фінансової стійкості й незалежності, високої конкурентоспроможності технологічного потенціалу, оптимальності та ефективності організаційної структури, правового захисту діяльності, захисту інформаційного середовища, комерційної таємниці, безпеки персоналу, капіталу, майна та комерційних інтересів [6].

Як вважають Трухан О.Л. та Кокнаєва М.О., фінансово-економічна безпека підприємства трактується одночасно з двох позицій – статичної (як результат діяльності підприємства на певну дату) та динамічної (розвиток підприємства в умовах фінансово-економічної безпеки у короткостроковій та довгостроковій перспективі [7, с. 30; 10, с.320].

Мойсеєнко І.П. та Марченко О.М. поняття фінансово-економічної безпеки підприємства визначають як такий його фінансово-економічний стан, який забезпечує захищеність його фінансово-економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та створює необхідні фінансово-економічні передумови для стійкого розвитку в поточному та довгостроковому періодах [8, с. 15].

Враховуючи науковий досвід досліджень у сфері фінансово-економічної безпеки, слід зазначити, що фінансово-економічна безпека підприємства є поняттям складним і комплексним і її визначають: сукупність робіт, які забезпечують платоспроможність підприємства та ліквідність його оборотних активів; організація контролю усіх видів діяльності підприємства з метою підвищення його ефективності; кваліфікація, компетентність та активність менеджерів; ефективність використання усіх видів ресурсів; процес попередження можливих збитків через внутрішні та зовнішні загрози тощо.

Фінансово-економічна безпека підприємства є складною системою, яка включає певний набір внутрішніх характеристик, спрямованих на забезпечення ефективності використання корпоративних ресурсів за кожним напрямом діяльності. Таким чином безпеку варто розглядати через призму її функціональних складових, що дозволяє здійснювати моніторинг чинників, які впливають на стан як функціональних складових, так і фінансово-економічної безпеки загалом; досліджувати процеси, які здійснюють вплив на забезпечення фінансово-економічної безпеки; проводити аналіз розподілу і використання ресурсів підприємства; вивчати економічні індикатори, що відображають рівень забезпечення функціональних складових; розробляти заходи, які сприятимуть досягненню високого рівня складових, що призведе до посилення фінансово-економічної безпеки підприємства загалом.

Складність та багатогранність поняття фінансово-економічної безпеки обумовлює необхідність застосування у процесі вивчення та реалізації її організаційних засад системного підходу. Системний підхід до аналізу фінансово-економічної безпеки передбачає розгляд діяльності підприємства як багаторівневої структурної системи та базується на принципах цілісності об'єкта дослідження, що забезпечує можливість виявлення взаємозв'язків між елементами системи та розробки рекомендацій щодо їх раціонального використання на основі синергетичного ефекту.

Системний підхід передбачає дослідження якомога більшої кількості зв'язків між елементами системи та об'єктами зовнішнього середовища для виявлення та аналізу найістотніших з них. Однією з основних проблем застосування системного підходу до дослідження фінансово-економічної безпеки підприємства є правильна специфікація системи, виявлення усіх істотних її елементів та встановлення всієї сукупності зв'язків між ними. В основі розроблення комплексної системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, як основного складника економічної безпеки, повинна лежати визначена концепція, яка враховує такі аспекти:

- кожне підприємство є системою, яка включає різні, пов'язані між собою складові, які з метою забезпечення належного ступеня захисту від можливих негативних впливів необхідно розглядати комплексно;
- зміст та структура системи фінансово-економічної безпеки залежать від специфіки та характеру діяльності, потенціалу підприємства, ринків, на яких працює підприємство, менеджменту тощо;
- система фінансово-економічної безпеки підприємства повинна бути комплексною та незалежною від аналогічних систем суб'єктів господарювання.

Висновки. Результати проведеного дослідження показують, що в теоретичних дослідженнях фінансово-економічної безпеки є достатня кількість проблем, які частково досліджені і потребують поглибленого вивчення окремих питань, також подальших наукових розробок щодо удосконалення системи управління фінансово-економічною безпекою підприємства та розробки механізму її реалізації у практичній діяльності підприємств.

Література.

1. Івашенко О.В., Гельман В.М. Фінансово-економічна безпека держави / О. В. Івашенко, В. М. Гельман // *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)* . - 2013. - № 2(1). - С. 121-131. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpdau_2013_2\(1\)_16.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpdau_2013_2(1)_16.pdf)
2. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В., [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів: ВИДАВНИЦТВО, 2012. –386 с.
3. Подольчак Н.Ю. Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки: навч. посібник / Н.Ю.Подольчак, В.Я.Карковська .-Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014.-268с.
4. Столбов В.Ф., Шаповал Г.М. Особливості управління системою фінансово-економічної безпеки будівельних підприємств / В.Ф.Столбов, Г.М.Шаповал // *Комунальне господарство міст. Науково-технічний збірник.*- 2013.- №111.- с.103-108.
5. Івашенко О.В., Четверіков П.М. Система фінансово-економічної безпеки підприємства / О.В.Івашенко, П.М.Четверіков.- [Електронний ресурс].- режим доступу:<http://www.sword.com.index/2012>.
6. Економічна безпека: навч. посіб. / За ред. З.С.Варналія.- К.: Знання, 2009.-647с.
7. Трухан О.Л. Наукова інтерпретація функцій стратегічного управління підприємствами/ О.Л. Трухан // *Вісник Хмельницького національного університету / Економічні науки.* – 2010. – № 1. – Т. 2. – С. 29–35.
8. Мойсеєнко І.П., Марченко О.М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник / І.П.Мойсеєнко, О.М.Марченко. – Львів, 2011. – 380 с.
9. Давидюк Т.В. Фінансово-економічна безпека чи фінансова складова економічної безпеки: епістемологічний підхід / Т.В.Давидюк // *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.* - 2013.- № 1 (25).- с. 39-51.
10. Кокнаєва М.О. Концептуальні основи управління фінансово-економічною безпекою підприємств торгівлі / М.О.Кокнаєва.- [Електронний ресурс].- режим доступу: www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/v2i3/319.pdf.- с. 319-325.

References.

1. Ivaschenko O.V., and Hel'man V.M. (2013), "The financial and economic security of the state", Zbirnyk naukovykh prats' Tavrijs'koho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky), vol. 2(1), pp. 121-131, available at: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znptdau_2013_2\(1\)_16.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znptdau_2013_2(1)_16.pdf)
2. Vasylytsiv T. H., Voloshyn V. I., Bojkevych O. R., and Karkavchuk V. V., [edited by T.H. Vasylytsiv] (2012), Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia [Financial and economic security of Ukraine: Strategies and mechanisms to ensure], monograph, Vydavnytstvo, Lviv, Ukraine, 386 p.
3. Podol'chak N.Yu., and Karkovs'ka V.Ya. (2014), Orhanizatsiia ta upravlinnia systemoiu finansovo-ekonomichnoi bezpeky [The organization and management of financial and economic security], tutorial, Vydavnytstvo L'vivs'koi politekhniky, Lviv, Ukraine, 268 p.
4. Stolbov V.F., and Shapoval H.M. (2013), "Features of the system of financial and economic security construction companies", Komunal'ne hospodarstvo mist, scientific and technical digest, vol. 111, pp. 103-108.
5. Ivaschenko O.V., Chetvierikov P.M. (2012), "The system of financial and economic security", [Online], available at: <http://www.sword.com.index/2012>.
6. Edited by Varnalij Z.S. (2009), Ekonomichna bezpeka [Economic security], tutorial, Znannya, 647 p.
7. Trukhan O.L. (2010), "The scientific interpretation of the functions of strategic management", Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu/ Economics, Vol. 1., T. 2., pp. 29-35.
8. Mojseienko I.P., and Marchenko O.M. (2011), Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva [Financial and economic security of the enterprise], tutorial, Lviv, Ukraine, 380 p.
9. Davydiuk T.V. (2013), "Financial and economic security or financial component of economic security: an epistemological approach", Problemy teorii ta metodolohii bukhhalters'koho obliku, kontroliu i analizu, vol 1 (25), pp. 39-51.
10. Koknaieva M.O. (2011), "Conceptual foundations of financial and economic security trade", [Online], pp. 319-325, available at: www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/v2i3/319.pdf.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"